

**Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.119
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору медичних наук,
професору Шереметі Лідії Миколаївні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)**

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата медичних наук, професора, проректора з науково-педагогічної
роботи, професора кафедри терапії, реабілітації та морфології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Лапковського Едуарда Йосиповича

на дисертаційну роботу **Саєнко Олесі Вікторівни**

**«Фізична терапія хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного
суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої
щелепи»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона
здоров'я за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

Актуальність теми.

Результати численних досліджень свідчать, що переломи нижньої щелепи займають чільне місце серед ушкоджень лицьового черепа. Пацієнти цієї категорії становлять від 67 до 87% госпіталізованих з приводу травм тканин щелепно-лицьової ділянки. У 60% відзначають односторонній перелом нижньої щелепи; двосторонні переломи зустрічаються рідше та обумовлені формою кістки та подвійною фіксацією її біля основи черепа. Таким чином, питання травматизму кісток щелеп не втратило своєї актуальності, а зростання кількості щелепно-лицьових травм та їх питомої ваги у показниках загального

травматизму, а також збереження високого рівня інвалідизації цієї категорії пацієнтів є науково-медичною та соціально значущою проблемою, що перебуває на стику низки медичних спеціальностей.

Раціональне використання засобів фізичної терапії, спрямованих на нівелювання постімобілізаційних ускладнень та покращення функціонування щелепно-лицьової ділянки, дозволяє покращити прогноз хворих з високим ризиком ускладнень та якість їх життя.

Тому представлено аспіранткою Саєнко О.В. дослідження є актуальною та потрібною частиною напрямку сучасної реабілітаційної практики, спрямованої на вирішення завдання покращення стану здоров'я хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; є фрагментом дослідження «Покращення функціонального стану, якості життя та корекція патологічних станів різного походження засобами терапії та реабілітації», № державної реєстрації 0123U01534. Роль авторки полягала в систематизації теоретичних відомостей про застосування засобів фізичної терапії в осіб з травмами щелепно-лицьової ділянки, зокрема нижньої щелепи, у розробці комплексної програми фізичної терапії для хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи, у її практичному впровадженні, статистичній обробці та аналізі отриманих результатів.

Ступінь обґрунтування наукових положень і висновків, які сформульовані у дисертації. Основний зміст дисертації висвітлено в 3 наукових статтях у фахових журналах, 1 – в виданні, яке індексується

наукометричною базою Scopus та апробовано на 6 міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація Саєнко О.В. складається з анотації, вступної частини та п'яти розділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел, додатків.

У вступі наведено актуальність обраної теми, зв'язок дисертаційної роботи з науковим планом науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, зазначені мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження, наукова новизна одержаних результатів дисертації та практичне значення роботи, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, структуру дисертації.

У першому розділі дисертантка аналізує сучасні погляди на особливості перебігу пошкоджень щелепно-лицьової ділянки з позицій обґрунтування реабілітаційного втручання. У розділі розглянуто клінічний перебіг переломів кісток обличчя, наведено характеристику клінічного менеджменту осіб з переломом нижньої щелепи, проаналізовано особливості функціональної неповносправності щелепно-лицьової ділянки як основи реабілітаційного втручання.

У другому розділі наведено методики обстеження пацієнтів, які характеризували стан здоров'я хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи. Детально представлено організацію дослідження – його етапи, контингент, критерії включення та виключення, принципи поділу на групи дослідження, біоетичні принципи.

Третій розділ присвячений висвітленню результатів, отриманих при обстеженні хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи. Проаналізовані оброблені статистичними методами результати дослідження засвідчили погіршення стану досліджуваного контингенту хворих від

здорових осіб за показниками оцінювання функціонального стану щелепно-лицьової ділянки та скронево-нижньощелепного суглоба. У них було виявлено зміни параметрів електроміографічного обстеження жувальних м'язів щелеп, психоемоційне пригнічення та погіршення якості життя.

Четвертий розділ містить докладну інформацію щодо принципів створення апробованої програми фізичної терапії та докладний опис її складових частин та методичні особливості їх застосування, етапи дослідження. У рамках розробленої програми фізичної терапії застосовувались такі засоби: терапевтичні вправи (амбулаторні сесії, самостійні заняття), телереабілітація, масаж (обличчя, шиї, інтраоральний, самомасаж), постізометрична релаксація, кінезіологічне тейпування, навчання пацієнтів. Всі застосовані методи відновного втручання мають науково доведену ефективність, обґрунтовані з позицій застосування діагностованих патологічних станів, є сучасними та відтворюваними в умовах інших реабілітаційних закладів.

У п'ятому розділі подано порівняння отриманих після впровадження розробленої програми показників відносно вихідного результату, показників контрольної групи (з нормальним стоматологічним статусом) та показників групи, яка відновлювалась згідно принципів травматологічної реабілітації без врахування стоматологічної. Впровадження розробленої програми фізичної терапії для хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи сприятливо вплинуло на стан їх здоров'я.

Висновки узагальнюють отримані у процесі дослідження дані. Список літератури переважно сформований з сучасних іноземних джерел, з відносно невеликою кількістю робіт провідних українських вчених в галузі реабілітації пацієнтів з травматологічною та стоматологічною патологією.

Додатки містять докладний опис опитувальників, застосованих у роботі; довідки та акти впровадження дисертаційного дослідження, шкали та

опитувальники, опис комплексу терапевтичних вправ для самостійного виконання.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, містить власні авторські висновки. Викладені в дисертації наукові результати отримано здобувачем особисто.

Зміст наукової новизни дослідження полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад для створення комплексної програми фізичної терапії для хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи. Вперше:

- на підставі аналізу клінічних наслідків перелому нижньої щелепи науково обґрунтовано та апробовано комплексну програму фізичної терапії в довготривалому періоді реабілітації, визначальними особливостями якої є виконання терапевтичних вправ), телереабілітації, масажу (обличчя, шиї, інтраорального, самомасажу), постізометричної релаксації, кінезіологічного тейпування, навчання пацієнтів;
- комплексна програма фізичної терапії побудована з метою корекції ознак наслідків перелому нижньої щелепи не тільки з позицій реабілітації у травматології, але й з точки зору корекції стоматологічних особливостей – дисфункції орофациальної зони, скронево-нижньощелепного суглоба, погіршення якості життя, пов'язаного з стоматологічним та загальним здоров'ям.

Практична значущість полягає у створенні науково обґрунтованої комплексної програми фізичної терапії для хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи, що сприяло зменшенню вираженості дисфункції щелепно-лицьової ділянки, скронево-нижньощелепного суглоба, електроміографічних змін, покращенню психоемоційного стану, зменшенню кінезіофобії, покращенню якості життя; а також у визначенні критеріїв вибору, послідовності, дозування та параметрів застосування засобів фізичної терапії.

Практичні розробки дисертаційного дослідження використані у діяльності відділення клініки «Академічна» Інституту медичних та фармацевтичних наук Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»», медичної практики «Центр відновної медицини і реабілітації «Аравмед»», зокрема при вдосконаленні програми реабілітації осіб з наслідками перелому нижньої щелепи. Теоретико-методичні розробки дослідження використовуються у навчальному процесі кафедри фізичної терапії та ерготерапії Івано-Франківського національного медичного університету; кафедри терапії, реабілітації та морфології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Розроблена комплексна програма фізичної терапії може бути використана в практичній діяльності фізичних терапевтів, ерготерапевтів, лікарів фізичної та реабілітаційної медицини та інших фахівців мультидисциплінарної реабілітаційної команди спеціалізованих реабілітаційних відділень та центрів травматологічного та стоматологічного профілю.

Стиль та мова дисертації. Дисертація написана українською мовою з дотриманням вимог щодо викладу наукового тексту. Дисертаційна робота Саєнко Олесі Вікторівни оформлена згідно вимог МОН України.

За результатами аналізу тексту дисертації та публікацій не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фальсифікації. Автор використовує посилання на свої наукові публікації, дослідження інших науковців та інші джерела, що свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності.

Зауваження до змісту та тексту дисертації:

- В огляді літератури варто зменшити кількість узагальнюючи фраз, описувати матеріал із зазначенням конкретних цитувань та деталізацією

внесків вчених, збільшити кількість оглянутих робіт з питань травматолого-стоматологічної реабілітації;

- Враховуючи клінічну різноманітність переломів нижньої щелепи доцільним було б проаналізувати гігієнічний стан ротової порожнини, стан збережених зубів у пацієнтів з переломом нижньої щелепи у розділі 3;
- В розділі 4 доцільним було зазначити конкретний перелік продуктів харчування, які були рекомендовані у постімобілізаційному та відновному періодах з точки зору їх щільності.

У порядку дискусії також хотілося почути відповіді на такі запитання:

1. Яким чином здійснювали гігієнічну обробку, дезінфекцію приладів та поверхонь тощо, оскільки ряд виконаних процедур був пов'язаний із слизовими оболонками та слиною?
2. У осіб з переломом нижньої щелепи у постімобілізаційному періоді, згідно рекомендацій відповідного клінічного протоколу, були виконані втручання з приводу корекції втрачених зубів, терапевтичного та ортодонтичного лікування тощо. Чи це вносило особливості у розроблену програму фізичної терапії, якщо так, то яким чином?

Однак, наявність зазначених зауважень не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації Саєнко О.В. Сформовані зауваження є дискусійними та орієнтовані на фокусування подальших наукових досліджень визначеної проблематики.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дослідження Саєнко О.В. є завершеною, самостійною працею, яка виконана на високому науковому рівні та у повному обсязі вирішує поставлені завдання. У ньому отримано нові обґрунтовані та достовірні результати, які є суттєвими при створенні більш ефективної системи реабілітації хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи.

Вважаю, що дисертація Саєнко Олесі Вікторівни «Фізична терапія хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба у постімобілізаційному періоді після перелому нижньої щелепи» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії КМУ» від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а Саєнко Олеся Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 227 – Фізична терапія, ерготерапія.

Рецензент:

кандидат медичних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи,
професор кафедри терапії,
реабілітації та морфології
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Едуард ЛАПКОВСЬКИЙ